

De toekomst van het beroepsgerichte programma in het vmbo

Februari 2022

Inleiding

In 2016 zijn de beroepsgerichte profielen in het vmbo ingevoerd. Tot dan toe waren de beroepsgerichte programma's sinds 1997 niet gewijzigd. Bij de invoering van 'nieuw vmbo' is afgesproken dat de beroepsgerichte programma's regelmatig geactualiseerd moeten worden.

De afgelopen jaren zijn er kleine aanpassingen in examenprogramma's doorgevoerd en is regelmatig gekeken of de syllabus voor een profielvak nog passend was. De structuur van het beroepsgerichte vmbo, met tien beroepsgerichte profielen (bestaand uit een profielvak en beroepsgerichte keuzevakken), is de afgelopen jaren niet veranderd. De beroepsgerichte profielen worden immers pas sinds 2017 door alle vmbo-scholen aangeboden, en ingrijpende veranderingen moeten elkaar niet te snel opvolgen.

Voorliggende notitie is het resultaat van een discussie over de toekomst van de beroepsgerichte programma's in het vmbo. Deze discussie is gevoerd op verzoek van OCW, in het licht van de afspraak dat beroepsgerichte programma's regelmatig geactualiseerd moeten worden, en past binnen de discussie over de Toekomst van ons onderwijs¹.

Centraal staan de vragen: Is het beroepsonderwijs vmbo zoals het nu in tien beroepsgerichte profielen is georganiseerd op termijn houdbaar en wenselijk, gezien de huidige trends, maatschappelijke ontwikkelingen en behoeftes van onderwijs, arbeidsmarkt en leerlingen? Op welke manier kan het beroepsonderwijs vmbo binnen deze context optimaal georganiseerd worden, passend bij de leerlingen, de organisatie van de school, de regio en het vervolgonderwijs?

Om op deze vragen antwoord te kunnen geven, heeft de Stichting Platformen vmbo (SPV) in 2021 een traject gevolgd met als eindresultaat voorliggende notitie.

Verderop in de notitie lichten we kort toe hoe dit traject er precies uitzag. Daaraan voorafgaand – als context voor en onderbouwing van ons advies - geven we een schets van 'nieuw vmbo' en de ervaringen die scholen hier tot nu toe mee hebben.

Nieuw vmbo – onderzoek naar de implementatie

In 2016 zijn, onder de vlag van 'nieuw vmbo', de beroepsgerichte profielen en keuzevakken officieel ingevoerd. 33 afdelingsprogramma's zijn samengevoegd tot tien beroepsgerichte profielen. Een beroepsgericht profiel bestaat uit een profielvak (met vier profielmodulen), en beroepsgerichte keuzevakken.

Van 2016 tot en met 2022 is de implementatie van de beroepsgerichte profielen gevolgd door SLO (als het gaat om de examenprogramma's) en een consortium van onderzoeksinstituten².

Uit dit onderzoek blijkt dat de vernieuwing van de beroepsgerichte programma's door de scholen ervaren is als een grote verandering, die zij echter zonder veel problemen konden invoeren. Scholen zijn over het algemeen enthousiast over de mogelijkheden en de flexibiliteit binnen de huidige structuur van beroepsgerichte programma's. Zij maken hier elk op hun eigen manier gebruik van. Dit betekent onder andere dat leerlingen soms meer en soms minder keuzemogelijkheden worden geboden.

'Nieuw vmbo' is, ook vijf jaar na de invoering, nog altijd in ontwikkeling. Steeds meer scholen bieden hun leerlingen mogelijkheden aan om eigen keuzes te maken en om buiten de school te leren. Ook wordt steeds vaker gewerkt met maatwerktrajecten. Scholen zien hierin mogelijkheden om zichzelf te ontwikkelen, maar lopen ook aan tegen de grenzen van wat ze kunnen organiseren.

¹ Zie www.toekomstvanhetonderwijs.nl

² Het onderzoek naar de vernieuwing van het vmbo is uitgevoerd door een consortium bestaande uit ECBO/ResearchNed, SEO, ROA en Bureau Turf.

In het nieuwe vmbo heeft Loopbaanontwikkeling en -begeleiding (LOB) een prominente plek gekregen. LOB is nog niet op alle scholen gerealiseerd, er worden nog steeds stappen in de goede richting gezet.

Uit het onderzoek In het kader van 'nieuw vmbo' blijkt verder dat docenten tevreden zijn over de keuzes die bij de actualisering van de beroepsgerichte examenprogramma's in 2016 zijn gemaakt. Zij kunnen leerlingen in de bovenbouw van het vmbo hiermee een aantrekkelijk programma bieden. De keuzevakken zijn daarbij belangrijk; zij bieden de mogelijkheid flexibele maatwerkprogramma's samen te stellen. Anderzijds gaan ontwikkelingen snel en vragen scholen om opnieuw te kijken naar een actualisering van de beroepsgerichte programma's die past bij de ontwikkelingen in de actuele beroepspraktijk.

Tot slot zijn er nog twee overwegingen. Ten eerste zien scholen dat er in de aansluiting tussen vmbo en mbo nog een slag te maken is. Men is van mening dat de beroepsgerichte programma's leerlingen beter voorbereiden op hun keuze voor het vervolgonderwijs, maar dat in het mbo vaak nog weinig rekening gehouden wordt met de beroepsvoorbereidende opleiding van een vmbo-leerling, en de kennis en vaardigheden die leerlingen daar al hebben opgedaan. Ten tweede speelt (nog altijd) het imago van het beroepsonderwijs, en daarmee specifiek van het vmbo, een rol. Een structuur die nog evidentier leerlingen voorbereidt op vakmanschap heeft toekomst.

Hoe kwam dit advies tot stand?

In de afgelopen anderhalf jaar heeft SPV diverse deskundigen gevraagd mee te denken over de toekomst van het beroepsgerichte vmbo.

Gestart is met een expertbijeenkomst, met afgevaardigden van het LAKS en VNO-NCW/MKB Nederland, en vanuit het onderwijs, branches en wetenschap. Zij namen deel op persoonlijke titel. De expertbijeenkomst stond onder leiding van de Argumentenfabriek. Bij deze sessie stond de volgende vraag centraal:

Welke trends en ontwikkelingen zijn relevant bij het nadenken over de vraag wat er nodig is om vmbo-leerlingen zo goed mogelijk te bedienen - in de veranderende wereld van het beroepsonderwijs richting 2030?

De opbrengst van deze eerste denksessie is vervolgens in twee bijeenkomsten, met het Dagelijks Bestuur en Algemeen Bestuur van SPV en enkele genodigden, verder geconcretiseerd. Daarbij lag de focus op de vertaling naar een gewenste situatie ten aanzien van het vmbo-curriculum, de beroepsgerichte examenprogramma's daarbinnen en de samenwerking tussen vmbo, mbo en arbeidsmarkt in de regio.

In 2021 is op basis van de verkregen input met hulp van FutureConsult gewerkt aan toekomstscenario's voor het beroepsgerichte vmbo-onderwijs. Met een groep deelnemers van binnen en buiten SPV zijn thema's gedefinieerd die afhankelijk van de visie op de toekomst van het beroepsgerichte vmbo een andere invulling krijgen. Daarbij gaat het onder meer om de verhouding tussen praktijk en theorie', de inhoud van de examenprogramma's, keuzevrijheid', niveau', diploma, organiseerbaarheid, examinering, binnen- buitenschools leren, de samenwerking tussen vmbo en mbo, flexibiliteit, het aantal profielen en de rol van LOB.

Rond deze thema's zijn uiterste verschijningsvormen geformuleerd en deze zijn in scenario's geplaatst. De scenario's bewegen zich op twee lijnen:

- Functie van het (voorbereidend) beroepsonderwijs: opleidend – oriënterend;
- De inrichting van het onderwijs: landelijk bepaald – regionaal bepaald.

De scenario's zijn met het bestuur van SPV en daarna in de besturen van de afzonderlijke platforms besproken aan de hand van een toolkit en werkbladen. De resultaten van de besprekingen zijn verwerkt in voorliggende conceptnotitie. Uit de besprekingen bleek dat de voorkeur van gesprekspartners niet uitging naar één scenario, maar dat aspecten van verschillende scenario's samengevoegd konden worden tot voorliggend advies.

De conceptnotitie is besproken met vertegenwoordigers van SLO, Cito, CvTE, VO-raad en MBO Raad. De reacties van deze vertegenwoordigers zijn in het uiteindelijke advies van SPV aan OCW rond de toekomst van het beroepsgerichte vmbo verwerkt. Aan de genoemde partijen is geen officieel standpunt namens hun organisatie gevraagd.

Het voorliggende advies is een advies van het bestuur van SPV aan de minister van OCW.

Vanaf maart 2020 hebben vrijwel alle overleggen over de toekomst van het beroepsgerichte vmbo digitaal plaatsgevonden. Dit maakt de adviezen niet minder waardevol of minder sterk, maar dit heeft wel invloed gehad op de totstandkoming van de adviezen. Met name als het gaat om ontwerpen, ontwikkelen en discussiëren met elkaar, heeft digitaal overleg zijn beperkingen.

Van alle hiervoor genoemde stappen zijn verslagen gemaakt. Deze vormden de basis voor de adviezen die hierna gegeven worden.

De adviezen moeten nader vertaald worden in voorstellen voor de structuur, de inhoud en de afsluiting van de beroepsgerichte programma's in het vmbo. SPV is graag bereid hiervoor een voorstel te maken.

Adviezen

Beroepsgericht onderwijs voor iedereen

Alle deskundigen met wie we in het scenario-traject gesproken hebben, zijn het erover eens dat beroepsonderwijs in het vmbo moet blijven bestaan in de vorm van levensecht, betekenisvol onderwijs, dat gericht is op beroepsoriëntatie en/of beroepsvoorbereiding.

Er is veel discussie over de vraag hoe onderwijs gericht op de oriëntatie of voorbereiding op een beroep genoemd moet worden. In deze notitie spreken we van beroepsgericht onderwijs. Daarmee bedoelen we 'kennismaken met de echte beroepspraktijk' in de vorm van beroepsvoorbereidend, beroepsoriënterend en praktijkgericht onderwijs

Beroepsgericht onderwijs daagt leerlingen uit praktisch bezig te zijn, en geeft hen de mogelijkheid om binnen een betekenisvolle context relevante kennis en vaardigheden op te doen, en een realistisch beeld van de arbeidsmarkt te ontwikkelen. Beroepsgericht onderwijs motiveert jongeren, helpt hen een bewuste keus te maken voor een vervolgopleiding in een sector die bij hen past, en zorgt dat ze met die opleiding succesvol kunnen starten.

Over de vraag hoe dit beroepsgerichte onderwijs er precies uit moet zien en welk doel daarmee nagestreefd moet worden (beroepsoriënterend en/of beroepsvoorbereidend?), lopen de meningen uiteen. Maar alle betrokkenen zijn het er wel over eens dat beroepsgericht onderwijs in alle vormen van voortgezet onderwijs een plek zou moeten krijgen, dus ook in het havo en vwo. Beroepsgericht onderwijs gun je elke leerling! Het doet een appèl op een manier van leren die bij leerlingen in alle vormen van voortgezet onderwijs voorkomt, werkt sterk motiverend voor jongeren én versterkt de doorlopende leerlijn tussen het voortgezet onderwijs en het brede vervolgonderwijs, van mbo tot wo.

Advies

- Versterk de positie van het beroepsgericht onderwijs in het hele voortgezet onderwijs binnen gezamenlijk ontwikkelde kaders;
- Begin met het beroepsgerichte onderwijs in leerjaar 1 van het hele voortgezet onderwijs.

Eén vmbo

Het vmbo bestaat in 2022 uit vier leerwegen. Er wordt gewerkt aan het samenvoegen van de gemengde en de theoretische leerweg. Als deze 'nieuwe leerweg' is ingevoerd, volgen alle vmbo-leerlingen beroepsgericht onderwijs, elk op hun eigen niveau (passend bij de leerweg) en met een eigen inhoud. In de praktijk komt het met grote regelmaat voor dat alle leerlingen, in de verschillende leerwegen, die een profiel op een school volgen tegelijkertijd hun beroepsgerichte onderwijs volgen. Leerlingen uit de klassen 3 en 4 en van verschillende leerwegen zitten dan bij elkaar in grote praktijkruimtes waar ze elk hun eigen onderwijs-op-maat volgen.

Om het vmbo herkenbaar en flexibel organiseerbaar te houden, is het van groot belang dat het mogelijk blijft om groepen, van alle vmbo-leerwegen, te combineren en uit te gaan van één basis en één structuur.

Advies

- Borg en versterk de structuur van leerwegen en keuzemogelijkheden voor het beroepsgerichte onderwijs die het mogelijk maakt om met heterogene groepen te werken.

Beroepsvoorbereidend of beroepsoriënterend?

Het vmbo is niet beroepsopleidend³. Na het vmbo volgen leerlingen een vervolgopleiding aan een mbo- of havo-school. De overgrote meerderheid van de vmbo-leerlingen stroomt door naar het mbo. Gemiddeld drie procent van de GL-leerlingen en vijftien procent van de TL-leerlingen vervolgt de opleiding aan de havo.

Het vmbo is in de basis niet alleen beroepsoriënterend of alleen beroepsvoorbereidend. Een leerling die al weet welke richting hij op wil na het vmbo, moet op het vmbo al de kans krijgen zich in die richting te verdiepen.

Anderzijds moeten leerlingen die hun keuze nog niet gemaakt hebben, zich nog breder kunnen oriënteren. Dit betekent dat het vmbo soms beroepsoriënterend is en soms beroepsvoorbereidend. Voor beide moet in een

---

³ Enkele onderdelen van het profiel Maritiem en techniek zijn beroepsopleidend

geactualiseerd vmbo ruimte zijn, afhankelijk van de behoefte en de visie van de school, maar vooral van de behoefte van leerlingen. Een goede inbedding van LOB binnen de school is hierbij erg belangrijk.

Advies

- Behoud een structuur waarin beroepsoriënterend en beroepsvoorbereidend onderwijs samen op kunnen gaan;
- Laat Loopbaanontwikkeling en -begeleiding (LOB) een belangrijke pijler van het vmbo blijven en stimuleer scholen dit binnen hun onderwijsprogramma te verankeren.

Flexibiliteit in beroepsgerichte examenprogramma's

Door de invoering van beroepsgerichte keuzevakken is een nieuw fenomeen in het voortgezet onderwijs ingevoerd: de leerling die voor een deel zijn of haar eigen beroepsgerichte examenprogramma samenstelt. Een leerling kan uit een groot aantal beroepsgerichte keuzevakken (in 2022 ongeveer 150) er vier (basis, kader) of twee (gemengde leerweg) zelf kiezen. Dit biedt leerlingen de mogelijkheid hun onderwijs te verbreden of te verdiepen. Uit onderzoek blijkt dat jaarlijks in alle beschikbare keuzevakken examen wordt gedaan.

SPV ziet de flexibiliteit van de keuzevakken graag doorgevoerd in het gehele beroepsgerichte programma. In de huidige situatie moet een leerling de vier (of twee) profielmodulen van het profielvak verplicht volgen en afsluiten. De flexibiliteit hiervan wordt vergroot als leerlingen ook het profielvak zelf, in overleg met zijn docenten, samen kunnen stellen. Dit zou bijvoorbeeld kunnen door hen een set met mogelijkheden te bieden, waaruit zij er een vooraf vastgesteld aantal moeten kiezen. Naast die set van mogelijkheden moet een leerling in elk geval een gemeenschappelijk deel volgen waarin aandacht is voor een aantal 'kernberoepsvaardigheden', zoals oriënteren, ontwerpen, maken, evalueren en vermarkten.

Naast landelijke eenheden (domeinen⁴) moet het voor scholen ook mogelijk zijn om, in samenwerking met het mbo en het regionale bedrijfsleven (en op basis van een vooraf gegeven stamien) regionale eenheden te ontwikkelen. De verhouding tussen de aantallen landelijke en regionale eenheden kan nader bepaald worden. Het voordeel hiervan is dat er een programma op maat van de leerling en passend bij de regio ontwikkeld kan worden. Daarnaast is het voor scholen die willen inspelen op actuele ontwikkelingen eenvoudiger een onderdeel van een beroepsgericht programma aan te passen dan een heel profiel.

Het mogelijk maken van eigen keuzes in een programma heeft een groot voordeel: het motiveert leerlingen enorm. Leerlingen volgen met meer enthousiasme een programma waar ze zelf voor gekozen hebben en dat past bij hun wensen (bijvoorbeeld meer verdiepend of juist oriënterend). Uiteraard moet de leerling begeleid worden bij het maken van bewuste keuzes in zijn of haar onderwijsprogramma. Een goede inbedding van LOB binnen de school, waarbij iedereen betrokken is, is daarbij een must.

Het programma van de leerling bestaat in dit voorstel uit:

- Een compacte kern met daarin de 'kernberoepsvaardigheden' en LOB;
- Een compact domein, gekozen uit een set van bijvoorbeeld vijf domeinen, passend bij de structuur van het mbo en herkenbaar voor de maatschappij. Bestaande uit bijvoorbeeld twee modulen die de kern van het domein omvatten;
- Keuze-eenheden, waaruit leerlingen, afhankelijk van hun leerweg en passend bij hun behoefte aan verbreding of verdieping er een X-aantal moeten (en kunnen) kiezen.

Wie precies welk aanbod aan mag bieden en welke rol licenties hierbij gaan spelen, moet verder doordacht worden. Het uitgangspunt is dat beroepsgericht onderwijs altijd aangeboden wordt in een goed geoutilleerde, veilige omgeving en door vakbekwame professionals.

Als het mogelijk wordt zelf, binnen bepaalde voorwaarden, een onderwijsprogramma samen te stellen, vervallen de huidige beroepsgerichte profielen. Alle programma-eenheden (voorheen 'profielmodulen' en 'keuzevakken') komen dan samen in één onderwijsaanbod, waaruit een leerling, aan de hand van gegeven kaders en een aanbod van de school, een keuze kan maken, mede bepaald door de regio (en dus ook het mbo en het bedrijfsleven).

Advies

- Ontwikkel een structuur die, binnen grenzen, bestaat uit enkele compacte vaste onderdelen en losse eenheden, waaruit scholen en leerlingen keuzes kunnen maken bij het samenstellen van een beroepsgericht maatwerkprogramma;

---

⁴ 'Eenheden' moeten een naam krijgen. Hier wordt 'domeinen' gebruikt, een echte naam moet in overleg tussen vmbo en mbo gekozen worden, aansluiten bij de kwalificatiestructuur mbo en herkenbaar zijn.

- Ontwikkel een set van 'kernberoepsvaardigheden' die in elk maatwerkprogramma terug moeten komen;
- Ontwikkel een beperkte set domeinen, die elk de kern van een sector bevatten;
- Ontwikkel een structuur die het mogelijk maakt om snel actuele ontwikkelingen in de beroepspraktijk door te voeren in het beroepsgerichte onderwijs.

Flexibiliteit in toetsing

Het profielvak wordt nu afgesloten met een CSPE, de beroepsgerichte keuzevakken met SE's. Zowel de afname van het CSPE als het SE wordt zeer serieus genomen door de scholen. De kwaliteit van het evalueren en examineren staat hoog op de agenda van vmbo-scholen.

Scholen hebben wel wensen als het gaat om de flexibiliteit van het centraal examen. Wanneer de examens flexibeler zijn af te nemen, is meer maatwerk mogelijk. Bovendien zijn de examens dan voor scholen beter te organiseren dan wanneer een CSPE voor alle leerlingen op één moment in het jaar afgenomen wordt. Overwogen zou moeten worden het landelijk centraal te toetsen deel, (net als het onderwijsprogramma), op te delen in module-examens die flexibel afgenomen kunnen worden. Elk (verplicht) onderdeel dat een leerling heeft afgerond, wordt dan afgesloten met een CE op het moment dat een leerling hieraan toe is. Zo bouwt hij of zij het eigen examendossier of examenportfolio op.

Een alternatief is het CSPE volledig te vervangen door SE's die aan bepaalde kwaliteitscriteria moet voldoen.

Advies

- Flexibiliseer de afname van het centraal examen in de vorm van module-examens, of vervang het centrale examen door SE's. Geef het vmbo en mbo experimenteerruimte om hier de juiste vorm voor te vinden waarbij de kwaliteit van het diploma geborgd blijft.

Flexibiliteit in locatie

Onderwijs vindt meestal plaats in een school. Beroepsonderwijs kan echter ook op andere plaatsen gegeven worden, bijvoorbeeld in bedrijven of bedrijfsscholen, of op gezamenlijke locaties (in de techniek zijn hiervan voorbeelden).

Beroepsgerichte keuzevakken worden soms geheel buiten de school verzorgd, maar wel onder verantwoordelijkheid van de school.

Door het buiten de school verzorgen van (een deel van het) onderwijs, leert de leerling werken met nieuwe materialen, middelen en technieken, die niet allemaal in de school gebracht hoeven te worden. Daarbij vormt het opdoen van echte ervaringen in de beroepspraktijk een belangrijk aspect van goede LOB. Het in aanraking komen met beroepsbeoefenaren en werkomstandigheden is voor de loopbaanontwikkeling van de leerling essentieel.

Buitenschools leren doet een groot beroep op de inzet van begeleiders, zowel in een bedrijf als van een school, maar brengt onderwijs en bedrijfsleven dichter bij elkaar.

Advies

- Stimuleer scholen hun onderwijs in samenwerking met de partners in de regio vorm te geven.
- Maak nog meer dan nu buitenschools leren mogelijk, ook door de toetsing samen met een externe onderwijspartner te kunnen doen.

Flexibiliteit in niveau/ maatwerkdiploma vmbo

Vmbo-leerlingen volgen op dit moment het programma van één leerweg en ontvangen na het succesvol afsluiten van alle vakken een diploma van die leerweg. Gepleit wordt voor meer flexibiliteit.

Leerlingen moeten onderwijs op maat kunnen krijgen, niet alleen als het gaat om de samenstelling van het beroepsgerichte programma, maar ook waar het gaat om de avo-vakken. Het is voor leerlingen nu wel mogelijk om een vak op een hoger niveau te volgen, maar dit is altijd het naast-hoger-gelegen niveau, en wordt niet gewaardeerd in de vorm van een diploma. Een leerling krijgt het diploma van de laagste leerweg waarop een vak is afgesloten. Eén vak op bb-niveau betekent dus dat de leerling een diploma krijgt van de basisberoepsgerichte leerweg.

In de toekomst moet het mogelijk zijn dat leerlingen op verschillende niveaus vakken afsluiten. Dit hoeft niet altijd het naast-hoger-gelegen niveau te zijn (een leerling van de basisberoepsgerichte leerweg zou ook een vak op vwo-niveau moeten kunnen volgen en afsluiten). Op het diploma van de leerling staat welk vak op welk niveau is afgesloten. Het mbo wordt opgeroepen het maatwerkdiploma van de leerling voor alle vakken te waarderen en daarop aan te sluiten.

Advies

- Maak een maatwerkdiploma mogelijk, zodat leerlingen echt op het niveau dat bij hen past een vak af kunnen sluiten, en dit ook gewaardeerd zien in hun diploma en hun doorstroommogelijkheden;
- Maak het mogelijk dat leerlingen op een bij hen passend niveau examens doen in een vak, ook als dat hoger is dan het naast-hoger-gelegen niveau.

Doorlopende leerlijnen vmbo-mbo

De meeste vmbo-leerlingen vervolgen hun opleiding aan een mbo-opleiding. Pas na het behalen van het mbo-diploma beschikt de leerling over een startkwalificatie. Tot nu toe vormen de vmbo- en de mbo-opleiding voor veel leerlingen gescheiden werelden, waarbij zij vaak bij de start van het mbo weer bij 0 (nul) moeten beginnen. Dit is demotiverend voor leerlingen en verhoogt het risico op switchen en voortijdig schoolverlaten.

We pleiten daarom voor doorlopende leerroutes, die door het vmbo en mbo gezamenlijk ontwikkeld worden, zodat leerlingen in één doorlopend traject toegeleid worden naar hun startkwalificatie en waarbij kennis en vaardigheden opgedaan op het vmbo, door het mbo worden erkend. Vmbo en mbo moeten deze routes samen realiseren.

Idealiter valt in dit traject het onderscheid tussen vmbo en mbo weg.

Landelijk wordt er gewerkt aan inhoudelijk op elkaar afgestemde routes naar een startniveau van een mbo-opleiding. Deze routes omvatten het hele onderwijsprogramma (avo en beroepsgericht, breed en smal). In de regio moet de doorlopende leerlijn verder vormgegeven worden.

Hierbij is het noodzakelijk dat vmbo en mbo gezamenlijk de verantwoordelijkheid nemen om alle leerlingen, liefst in een geïntegreerd traject, naar een startkwalificatie te leiden. Dit vraagt flexibiliteit en creativiteit van beide partijen⁵.

Advies

- Ontwikkel doorlopende leerroutes en geïntegreerde opleidingen die leerlingen opleiden tot een startkwalificatie;
- Stimuleer en faciliteer de ontwikkeling van geïntegreerde leerroutes tot en met ten minste een startkwalificatie, in elke regio.

Samenvatting van de adviezen

- Versterk de positie van het beroepsgericht onderwijs in het hele voortgezet onderwijs, binnen gezamenlijk ontwikkelde kaders;
- Begin met het beroepsgerichte onderwijs in leerjaar 1 van het hele voortgezet onderwijs;
- Borg en versterk de structuur van leerwegen en keuzemogelijkheden voor het beroepsgerichte onderwijs die het mogelijk maakt om met heterogene groepen te werken.
- Behoud een structuur waarin beroepsoriënterend en beroepsvoorbereidend onderwijs samen op kunnen gaan;
- Laat Loopbaanontwikkeling en -begeleiding (LOB) een belangrijk pijler van het vmbo blijven en stimuleer scholen dit binnen hun onderwijsprogramma te verankeren;
- Ontwikkel een structuur die, binnen grenzen, bestaat uit enkele compacte vaste onderdelen en losse eenheden, waaruit scholen en leerlingen keuzes kunnen maken bij het samenstellen van een beroepsgericht maatwerkprogramma;
- Ontwikkel een set van 'kernberoepsvaardigheden' die in elk maatwerkprogramma terug moeten komen;
- Ontwikkel een beperkte set domeinen, die elk de kern van een sector bevatten;
- Ontwikkel een structuur die het mogelijk maakt om in het beroepsgerichte onderwijs snel in te kunnen spelen op actuele ontwikkelingen in de beroepspraktijk;
- Flexibiliseer de afname van het centraal examen in de vorm van module examens, of vervang het centrale examen door SE's. Geef het vmbo en mbo experimenteerruimte om hier de juiste vorm voor te vinden waarbij de kwaliteit van het diploma geborgd blijft;
- Stimuleer scholen hun onderwijs in samenwerking met de partners in de regio vorm te geven.
- Maak nog meer dan nu buitenschools leren mogelijk, en maak het ook mogelijk de toetsing samen met een externe onderwijspartner te doen;
- Maak een maatwerkdiploma mogelijk, zodat leerlingen echt op het niveau dat bij hen past een vak af kunnen sluiten en dit ook gewaardeerd zien in hun diploma en hun doorstroommogelijkheden;

---

⁵ Gedacht zou kunnen worden aan het lesgeven van mbo-docenten in het vmbo, waardoor de aansluiting tussen beide vormen van onderwijs voor leerlingen en docenten gemakkelijker en inzichtelijker wordt, en het voor leerlingen gemakkelijker wordt een opleiding te verbreden of te verdiepen.

- Maak het mogelijk dat leerlingen op een bij hen passend niveau examen doen in een vak, ook als dat hoger is dan het naast-hoger-gelegen niveau;
- Ontwikkel doorlopende leerroutes en geïntegreerde opleidingen die leerlingen opleiden tot een startkwalificatie;
- Stimuleer en faciliteer de ontwikkeling van geïntegreerde leerroutes tot en met en minste een startkwalificatie in elke regio.

Conclusie:

Het vmbo ontwikkelt zich naar een flexibel systeem van voorbereidend beroepsonderwijs, waarbij het oriënteren en voorbereiden op een beroepsopleiding van alle leerlingen (elk op hun eigen niveau) centraal staan. Uiteindelijk levert dit een startkwalificatie op, waarbij de nadruk ligt op het woord 'start'. In de snel veranderende beroepspraktijk moeten jongeren wendbaar zijn en snel kunnen schakelen van de ene naar de andere (beroeps)omgeving.

De route naar een startkwalificatie wordt voor de beroepsopleiding samen met het mbo in de regio vormgegeven (en voor de doorstroom naar het hbo met de havo-scholen in de regio).

Door meer flexibilisering kennen we in de toekomst in het vmbo een compact kernprogramma, en een beperkt aantal domeinen en keuzevakken, die zijn afgestemd op de kwalificatiestructuur van het mbo.

In aanloop naar die situatie stellen wij de minister voor om experimenten toe te staan waarbij samenwerking gezocht wordt in de vmbo-profielen, om zo te onderzoeken of wij in de toekomst naar een beperkt aantal domeinen kunnen komen. Deze beperking moet herkenbaar zijn voor het mbo en het bedrijfsleven. Te denken valt bijvoorbeeld aan het combineren van de profielen PIE en BWI, waarin steeds meer onderdelen van elektro- en installatietechniek ook deel uitmaken van het bouw- en onderhoudsproces.

De voorgestelde experimenten moeten zich niet alleen richten op de ontwikkeling van examenprogramma's, maar ook op het concretiseren daarvan in het programma van leerlingen, schoolorganisaties en examinering.

In het kader van de toekomst van het beroepsgerichte vmbo én de toekomst van het onderwijs draagt SPV graag, in samenwerking met de partners in het onderwijs, bij aan de ontwikkeling van een 'nieuw (v)mbo'